

Ольга
ОСТРОВЕРХ

У Ч Е К А Н Н И
И Д Е Н Н А

(ФЕСТИВАЛЬ ОДНІЄЇ П'ЄСИ - 95)

Яким чином слово перетворюється на дію? Де кінчається література і починається сцена? Яке співвідношення між драматургічним текстом та виставою? Кожного разу театр виробляє нову систему домінант. Тому на ці питання напевно чи коли-небудь ми отримаємо остаточну відповідь.

З цієї точки зору Міжнародний театральний фестиваль однієї п'єси є подарунком для теоретиків драми. Ідея цього фестивалю народилася в голові Сергія Проскурні, голові божевільній, бо на-вряд чи хто інший ризикнув би примусити публіку день у день переглядати вистави з одним і тим же текстом. Фестиваль минулого року був присвячений драматичній поемі Лесі Українки "Одержима", але не дістав особливого розго-

п'єси конкретна мотивація: певній частині театральної інтелігенції не завадило б нарешті дізнатися, що "Годо" - це власне ім'я, а чекати його - марна справа. І він мав рацію, бо Семюель Беккет, незважаючи на своє нобелівське лауреатство та інші заслуги перед театром та літературою, є популярним, але маловідомим у нас драматургом.

Незбагненність цієї ситуації в тому, що Беккет, який протягом десятиріч залишався культовою постаттю в сучасному мистецтві, є одним із найбільш “непрочитаних” авторів світової літератури. Його

ження у сприйнятті того ж таки "Годо" автором та його інтерпретаторами. За цією п'єсою відразу закріпилася репутація інтелектуального твору - своєрідної ілюстрації новітніх філософських концепцій. Проте відомо, що сам Беккет називав п'єсу слабкою і розважальною. А пропонуючи її до постановки, він наївно вважав, що "Годо" є нормальною, сценічною п'єсою, розрахованою на комерційний успіх.

Абсурд у тому, що так воно і сталося. Проте значно пізніше і з причин діаметрально протилежних. "У чеканні Годо" та наступні роботи Беккета для театру насправді виявилися дуже сценічними. Але їхня сценічність була ін-

лосу, бо його сприйняли як ексцентричну витівку. Але витівка перетворена на традицію, вже викликає певний інтерес. Тому другий фестиваль, що проходив у Києві наприкінці жовтня, розцінювався як театральна сенсація. Тим більше, що основою цього фестивалю став найпарадоксальніший з існуючих текстів - трагікомедія Семюеля Беккета "У чеканні Годо".

Найбільше спонукала Сергія Проскурню до вибору саме цієї

відверте небажання дати бодай якийсь "ключ" для розшифрування своїх закодованих текстів, сам принцип його драми - ставити питання і не давати відповідей, спричинили безліч коментарів та аналітичних екзерсисів, що аж ніяк не наблизили нас до мети, про яку знав лише сам Беккет та його химерні персонажі.

Підтвердження цьому - розход-

кшою, ніж у традиційній, так званій “аристотелівській” драмі, основою якої (за Брехтом) є ілюзія реальності та феномен ідентифікації. Сценічність беккетовських п'єс визначається у зовсім іншій площині театральної свідомості. Між

текстом та його втіленням на сцені Беккет завжди лишає незаповнений та непрокоментований простір, що належить лише театрові.

Таким чином, кількість інтерпретацій театральних творів Беккета сягає у нескінченність. Припустимо, той же "Годо" зазнав трансформацій від "Це про двох пройдисвітів". Вони дуже голодні" аж до знаку космічної катастрофи. Саме такий діапазон концепцій славетної п'єси був запропонований відвідувачам цьогорічного фестивалю. Характерно, що навіть його програма - це прямолінійний рух від трагічного до комічного (якщо пам'ятаєте, Беккет визначив свою п'єсу як трагікомедію). Фестиваль виявив диференційований підхід театрів до проблеми жанру.

речно й згадувати. Таку реакцію, мабуть, викликали середньовічні фарси.

Коли комічний аспект беккетівської п'єси було вичерпано, фестиваль вдався до розробки її апокаліптичного змісту (зауважу, що цей "драматичний" хід був спонтанним). На цьому полюсі було представлено вистави Національного театру ім. Дюль Ієриша (Берегово) та Каунаського Національного Академічного театру драми.

Якщо вистави болгарського та молдавського театрів скидалися на фарс, то цілком закономірно, що вистава угорського наводила на думку про містерію. Від неї так і віяло холодною безоднею Всесвіту. Вона викликала дискусію і навіть нарікання - роль Естрагона виконувала жінка. Режисер театру

ся в такій формі, а спасіння не буде.

Угорська вистава акцентувала тему людських відносин в ситуації "після кінця світу". У виставі з Каунаса за тих же "вихідних даних" ніякого контакту між персонажами не відбувається. Є тільки страх перед порожнечою, що чекає їх попереду. Владіс Масалькіс був упевнений, що поставив жорстоку та шокуючу виставу. Але насправді, її трагізм полягав у безмежній байдужості до чужого страждання.

Таким чином, пройшовши під час фестивалю низку реінкарнацій, беккетівські герої залишились чекати на свого псевдопророка, так і не з'ясувавши до кінця, навіщо він їм потрібен. Ми бачили Годо-месію і Годо-шахрая, Годо-блязня і Годо-божевільного. Але справжнього Годо не бачив ніхто. Можливо це й на краще.

Дві перші вистави були вирішені в бурлескній формі. Театр ім. Ежена Іонеско (Кишинів) продемонстрував відверто "акторську" виставу, змонтовану з імпровізації та відшліфованої клоунади. А Національний театр ім. Івана Вазова вдався до фантасмагоричного поєднання текстів Беккета, Мрожека та Іонеско у виставу під назвою "Чарівна ніч" - ніч, яку двоє голодних бродяг Гого і Діди провели дуже весело, хоча й застрелились під кінець дії. Молдавська та болгарська вистави показали маску Беккета, який сміється. Сміється безжально, подекуди брутално над нашими ілюзіями та мізерними бажаннями. І зал протягом двох вечорів теж заходився від сміху над речами, про які в товаристві недо-

Атила Віднянський знав, що Беккет заперечував таке трактування свого твору, хоча на початку роботи над п'єсою він писав її для чоловіка і жінки. Але в театру не було виходу - в його трупі п'ять осіб, двоє з них жінки. Неллі Сич, одна з небагатьох, якщо не єдина виконавиця цієї ролі, розповідала, що під час репетицій вона гостро відчувала недоречність своєї статі. Аж поки режисер не зауважив: "Яка, зрештою, різниця? Може Естрагон та Володимир взагалі останні люди на Землі". І вони зіграли останніх живих істот, які в холодному та темному просторі чекають на Месію. Повз них на мотузці проводять божевільного бога (Лакі). Але їм важко повірити, що довгоочікуване пришестя відбуло-

Сцени з вистави "У чеканні Годо" за п'єсою Семюеля Беккета:

Каунаський Національний Академічний театр драми.

Засновник фестивалю Сергій Проскурня.

Національний театр ім. Дюль Ієриша.

Національний театр ім. Івана Вазова.

Театр ім. Ежена Іонеско (Кишинів).